

Azerbaycan'da Elektronik Ticaretin Oluşumunda Bilgi Toplumunun Rolü

Özet

Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojileri, ülkenin sürdürülebilir kalkınmasının sağlanması, entelektüel potansiyelin artırılması, iş dünyasının geliştirilmesi, işsizliğin azaltılması ve toplumun ekonomik durumunun iyileştirilmesi için uygun bir araç olarak kabul edilmektedir. Kamu yönetimi, eğitim, sağlık, ekonomi ve diğer alanlarda yeni değerler yaratan bilgi ve iletişim teknolojileri, ekonomik ilişkilerin önemli bir parçasıdır. İnternet medyasının gelişmesi, elektronik gazete ve dergilerin, yerli ve yabancı sosyal ağların yaygınlaşması bilgi ve iletişim teknolojilerinin topluma katkılarıdır. Sanayi temelli ekonomik sektörlerde üretim faktörleri veya kaynaklar toprak, emek, sermaye ve girişimcilik gücü iken, bilgiye dayalı ekonomik sektörlerde bilgi, üretimin kaynağı ve faktördür. Bu nedenle bilgi toplumuna dayalı bir ekonomiyi yönetmek, sürdürmek ve paylaşmak ekonominin en önemli işlevlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bilgi teknolojisi, bilgi toplumunun oluşumunda ve gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bilgi teknolojisindeki inovasyonun en önemli faydası, üreticiler ve tüketiciler arasında veri ve veri odaklı bir kanal aracılığıyla doğrudan iletişim kurmasıdır. Azerbaycan'da bilgi toplumu bileşenleri geliştikçe e-ticaret hacmi de artmaktadır. Özellikle Covid-19 pandemisi nedeniyle e-ticaretteki yıllık %35-40'lık artış, bu yönde büyük bir potansiyelin olduğunu işaretidir. Bu çalışmanın amacı, Azerbaycan'da e-ticaretin oluşumunda bilgi toplumunun rolünü incelemektir.

Anahtar kelimeler: Bilgi toplumu, E-ticaret, Bilgi ve iletişim teknolojileri, Azerbaycan ekonomisi

The Role of the Information Society in the Formation of Electronic Trade in Azerbaijan

Abstract

Today, information and communication technologies are recognized as a suitable tool for ensuring the sustainable development of the country, increasing the intellectual potential, developing business, reducing unemployment and improving people's economic situation. Information and communication technologies that create new values in public administration, education, health, economy and other fields are an important part of economic relations. The development of the internet media, the spread of electronic newspapers and magazines, the widespread use of domestic and foreign social networks are the contributions of information and communication technologies to society. While factors of production or resources are land, labor, capital and entrepreneurial power in industry-based economic sectors, knowledge is the source and factor of production in knowledge-based economic sectors. For this reason, managing, maintaining and sharing an economy based on information society is considered one of the most important functions of the economy. Information technology plays an important role in the formation and development of the information society. The most important benefit of innovation in information technology is direct communication between sellers and buyers through a data and data-driven channel. As the components of the information society developed in Azerbaijan, the volume of e-commerce also increased. The annual 35-40% increase in e-commerce, especially due to the Covid-19 pandemic, is a sign of great potential in this direction. The aim of this study is to examine the role of the information society in the formation of e-commerce in Azerbaijan.

Keywords: Information society, E-commerce, Information and communication technologies, Azerbaijan economy

Prof. Dr. Farhad Rahmanov (Azerbaijan State University of Economics, Baku, Azerbaijan)

OrCID: 0000-0003-2911-8179 **E-mail:** farhad52@live.ru

Assoc. Prof. Dr. Elchin Suleymanov (Baku Engineering University, Baku, Azerbaijan)

OrCID: 0000-0002-6075-2744 **E-mail:** esuleymanov@yahoo.com

Khayala Ibrahimova (Azerbaijan State University of Economics, Baku, Azerbaijan)

OrCID: 0000-0002-8380-9117 **E-mail:** xhasimova@beu.edu.az

1 Giriş

Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojileri, ülkelerin sürdürülebilir kalkınmasını sağlamak, entelektüel potansiyeli artırmak, ülke ekonomisini geliştirmek, işsizliği azaltmak ve insanların maddi refahını iyileştirmek için uygun bir araç olarak kabul edilmektedir. Kamu yönetimi, sağlık, eğitim, ekonomi ve diğer alanlarda yeni değerler yaratan bilgi ve iletişim teknolojileri ekonomik ilişkilerin önemli bir parçasıdır. İnternet medyasının gelişmesi, elektronik gazete ve dergilerin yaygınlaşması, yurt içi ve yurt dışı sosyal ağların yaygınlaşması bilgi ve iletişim teknolojilerinin topluma sağladığı katkılardır.

Önümüzdeki on- on beş yılda bilgi ve iletişim teknolojilerinin hacminin 5-6 kat artırılması, bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) ekonomik potansiyelinin güçlendirilmesi ve toplumun BİT ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Bunu başarmak için yenilikçi, rekabetçi ve ihracata yönelik bilgi ve iletişim teknolojilerinin potansiyelini oluşturmak, Azerbaycan'ı bölgesel bilgi iletişim hizmetleri merkezine dönüştürmek, vatandaşlar ve toplumun mevcut teknoloji ve yenilik fırsatlarını, ürünlerini ve hizmetlerini etkin bir şekilde kullanması için koşullar yaratmak ve çoğaltmak, onların bilgi ve iletişim teknolojisi kullanım becerilerini ve E-devlet kapsama alanını geliştirmek ve Azerbaycan'ı küresel bilgi ağına entegre etmek önemlidir.

Bilgi teknolojileri, bilginin daha verimli kullanılması ve her alanda hızlı gelişimin temelini oluşturmaktadır. Ancak bilişim teknolojilerini etkin kullanmayan ülkeler, gelecekte birçok alanda diğer ülkelerin gerisinde kalma tehdidiyle karşı karşıya kalabilirler.

Bilgi ve iletişim teknolojileri, internet ekonomisinin gelişmesinde, geleneksel ekonomik sektörlerin gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. İnternet ekonomisi, yeni kullanım ve katılım ortamlarının oluşması, verimliliğin artırılması, rakiplere karşı avantaj sağlanması, bilgi kaynaklarının verimli kullanılması ve bütün olarak toplumun refahının iyileştirilmesi için koşullar yaratır.

2 Bilgi Toplumunun Gelişimi

Çağımızda bilgi üretim sürecine önemli bir faktör olarak girmekte ve ekonomiyi derinden etkilemektedir. Bilginin bu rolü nedeniyle bilgi ekonomisi, ekonomik aktivitede bilginin yoğunluğunun artmasına ve ekonomik olayların küreselleşmesine yol açmıştır. Bilgi, üretim maliyetlerini düşürerek mal ve hizmetlerin üretimi için daha verimli yöntemler geliştirmekte, aynı zamanda yenilikçi süreçlerde aktif rol oynamakta, üretim teknikleri geliştirmektedir. Gelişmiş ülkelerde üretim süreçlerinde geleneksel faktörlerin yerine yoğun teknolojik ürünlerin üretilmesine olanak sağlayan bilgiye dayalı bir üretim modeli bulunmaktadır. Bu sisteme hızla uyum sağlayan ülkelerde (Güney Kore, Çin, Singapur, Tayland vb.) büyüme hızlanmaktadır. Son yıllarda bilgi toplumunda küresel üretim hacmi, mal üretiminden hizmet üretimine doğru kaymıştır. Gelişmiş ülkelerde ekonominin büyük bir kısmı hizmet sektörünün payına düşmektedir. Dünyanın en büyük yüz şirketinin %65- 70- i hizmet sektöründe yer almaktadır (Kantarci, vd., 2014).

Bilgi iletişim teknolojilerinden önceki dönemlerde mal üretimi, makinelerin ve insanların koordinasyonuna bağlıydı. Bilgi toplumunda ise önemli faktör bilgi iletişim teknolojileri vasıtasıyla üretilen ve pazara sunulan hizmet ve ürünlerdir. Bilgisayar ve iletişim teknolojileri, bilgi toplumunun gelişimine destek sağlayan ana bileşendir. Bilgi toplumunun simgesi, bilgi ağları ve veri bankalarından oluşan bilgisayar tabanlı bir kamu altyapısıdır. Bu altyapının sağladığı avantajlarla kendini gösteren gönüllü sivil toplum, bilgi toplumunda sosyo-ekonomik sistemi oluşturmaktadır. Bilgi toplumu, yüksek düzeyde, büyük ölçekli bilgi üreten bir toplumdur. Bilgi toplumunda değişim ve gelişimin temeli, bilginin hızlı büyümesi, öğrenmeyi öğrenmesi ve bireyselleşmesidir.

Bilgi toplumunun oluşumunda büyük rol oynayan bilgisayarlar, mikroelektronik ve entegre devreler, robotlar, multimedya, biyoteknoloji, iletişim teknolojileri, otomasyon, yeni teknolojik malzemeler vb. şeklinde sıralanabilir. Yenilikçi fonksiyonlara, çeşitli yayın yeteneklerine, bilgi iletişimi ve iletişimine sahip bilgisayarlar, bu alandaki mesafeleri azaltarak bilgi toplumundaki çalışmaları kolaylaştırmaktadır.

Fritz Machlup, bilgi temelli ekonomi terimini literatüre kazandırmıştır (Machlup, F.,2014). Bilgi ekonomisinde devletlerin bilgi teknolojilerinin oluşturduğu hız ve iletişim ağı içerisinde sosyal, teknolojik ve ekonomik düzeye ulaşmasını sağlayabilecek en önemli unsur yenilik ve buluşların sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Bu nedenle ekonomik alanda ilerleme kaydeden tüm ülkelerde eğitimin özel bir yeri vardır. Satıştan devirlere, ihalelerden sözleşmelere, ekonomiye kadar her türlü işlemin yeni teknolojileri kullanarak yapılabilmesi, ekonomik yapılanmada önemli değişikliklere yol açmaya başlamıştır.

3 Bilgi Toplumu ve Elektronik Ticaret

Küreselleşme ve bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızla gelişmesi sonucu ortaya çıkan e-ticaret, ekonomik yaşam üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Bilgi toplumunda, e-ticaret altyapısına yapılan yatırım, işgücü verimliliğini artırmakta ve ekonomik büyüme ile sonuçlanmaktadır. E-ticaret; mal ve hizmet alım ve satımı, bilgisayarlar, hane halkı üyeleri, bireyler, hükümetler ve diğer kamu veya özel kuruluşlar, bilgisayar ağları aracılığıyla yapılabilecek işlemlerin tümünü kapsıyor. E-ticaret, Dünya Ticaret Örgütü (WTO) tarafından telekomünikasyon ağları aracılığıyla ürünlerin üretimi, reklamı, dağıtımı ve satışı olarak tanımlanmaktadır. E-ticaret, ticari operasyonlar

sürecinde verimlilik ve doğruluk sağlayan kapsamlı bir teknoloji olmasının yanı sıra, işletmelerin tüm paydaşların yararına tüketicilerle bilgi alışverişinde bulunmalarının bir yoludur.

E-ticareti vazgeçilmez kılan unsurların başında uluslararası ticarete sınırların aşılması, satıcı konumundaki firmalara sınırsız alıcı potansiyeli sağlamakla kalmayıp, alıcılara buldukları yerden sınırsız ürün seçeneği sunmaktadır. Kişilerin, şirketlerin ve devletlerin e-ticaret yoluyla yapabilecekleri sınırsız ve en yaygın kullanılan işlemler şunlardır:

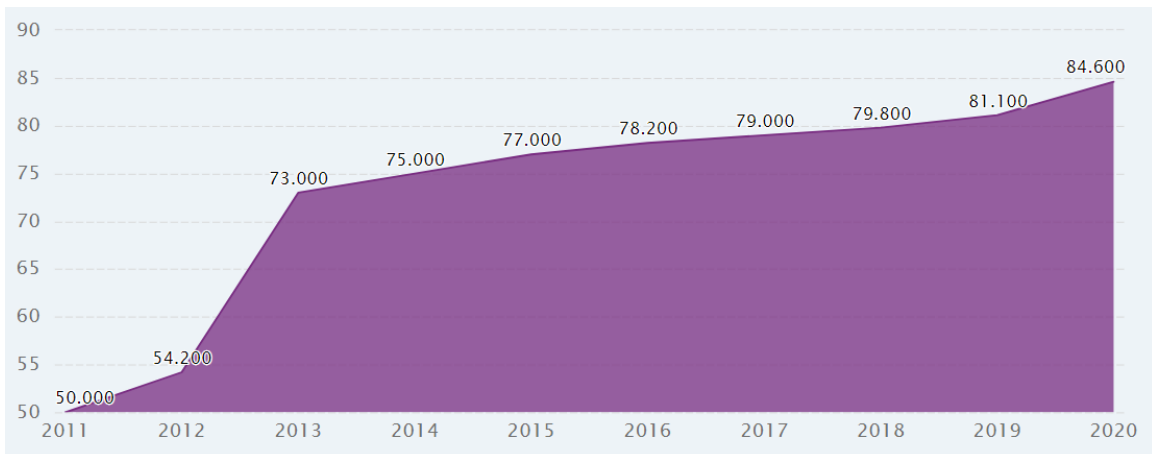
- Sipariş verme ve alma;
- Elektronik alanda ürün ve hizmet alım satımı;
- Elektronik değişim;
- Promosyon, reklam ve bilgilendirme;
- Bankacılık işlemlerinin elektronik ve para transferi;
- Gümrükleme hizmetleri;
- Elektronik alanda üretim ve sevkiyatların takibi;
- Ortak üretim ve mühendislik;
- Elektronik ortamda kamu alımları;
- Dijital imzalarla güvenli işlemler;
- Onlayn noter işlemleri;
- Fikri, sınai ve ticari mülkiyet haklarının korunması ve devri;
- Onlayn vergi hizmetleri;

4 Azerbaycan'da Bilgi Toplumu'nun E-Ticaret Üzerine Etkileri

21. yüzyıl bilgi çağı olduğu için yenilikçi özelliklere sahip yeni bir toplumun kurulması ve gelişmesi en önemli etkenlerden biridir. İnternet altyapısının ve insanların dijital bilgilerinin oluşturulması ülkemizde bilgi toplumu oluşturmanın temel konuları arasında yer almaktadır. Günümüzde dünyanın birçok ülkesinde insanları dijital bilgiyle eğitmek için projeler uygulanıyor. Azerbaycan'da insanların dijitalleşmesi ve bilgi toplumunun gelişimi için önemli olan bir çok ön lisans ve lisans eğitim programı ve 10'dan fazla şubesi olan CISCO Network Academy ve benzeri bilgi iletişim konusunda eğitim veren kurslar bulunmaktadır.

Azerbaycandaki ilk e-ticaret portalı yaklaşık 14.000 kullanıcısı olan www.b2b.az'dır. Bu e-ticaret portalı sayesinde girişimciler, özellikle tarım üreticileri piyasaya ücretsiz erişime sahip oluyor. Portalın ziyaretçileri arasında Rusya, Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye, Çin, Ukrayna, Almanya, Kazakistan, Hindistan, Beyaz Rusya, Büyük Britanya, Endonezya, Fransa, İtalya, BAE, İspanya, Yunanistan, Güney Kore, Danimarka, Macaristan, Hollanda yer alıyor. Site, gıda endüstrisi, inşaat, lojistik, BİT, eğitim, ticaret, endüstri ve hizmetler alanlarında bir dizi ticaret teklifi içermektedir. Son yıllarda çok popüler olan “turbo.az”, “tap.az”, “boss.az” ve “bina.az” gibi araba alım- satımı, konum kira ve satışı, kariyera hizmeti ve diğer popüler hizmet sunan sitelerin satış hacmi geleneksel piyasa hacmine oranla katlanarak çoğalmıştır (Rahmanov, vd, 2019). Özellikle Covid -19 pandemi sürecinde ve aynı zamanda türk lirasının dollara oranla ucuzlaşması fonunda Türkiyeden onlayn ticaret hacmi önceki yıllara göre 25-30 kat artmıştır.

Dünya bankasının verilerine göre 2020'de Azerbaycan'da internet kullanıcıları toplam nüfusun %84.6 olarak rapor edilmiştir. Ülkeye göre internet kullanıcıları nüfusa oranı Dünya Bankası tarafından yıllık olarak güncellenmektedir. Veriler, Global Database'in Azerbaycan- Tablo AZ. World Bank.WDI: Telekomünikasyon altında kategorize edilmiştir. İnternet kullanıcıları, son 3 ay içinde interneti (herhangi bir yerden) kullanan kişilerdir. İnternet bir bilgisayar, cep telefonu, kişisel dijital asistan, oyun makinesi, dijital TV vb. aracılığıyla kullanılabilir.

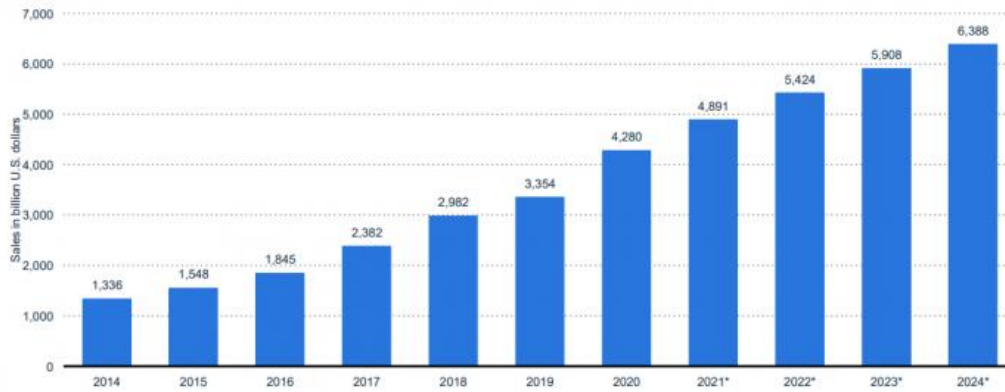

Şekil 1. Azerbaycan'da internet kullanıcılarının nüfusa oranı (2011-2020). **Kaynak:** CEICDATA.

Azerbaycanda e-ticaret yasası 2005 yılında kabul edilmiştir. E-ticaret faaliyetleri için zaman ve mekan sınırı yoktur. Aynı zamanda ülkede dijitalleşmenin geliştirilmesi konusunda devam eden çalışmalar sonucunda vatandaşlarımız diğer ülkelerdeki e-mağazaları kullanabilecekler. Örnek olarak Azerbaycan'da elektronik ortamın gelişmesinde AzeriCard'ın önemli bir rol oynadığını söyleyebiliriz. Bu kartın yardımıyla karttan karta hizmet, kamu hizmetleri, vergi ödemesi, mobil bankacılık vb. hizmetler kolayca uygulanabilir. Hizmetler için ödemeler güvenli bir şekilde yapılır. MilliKart, GoldenPay ve çok sayıda bankanın iş birliği sonucunda e-ticaret hizmeti oluşturularak halkın hizmetine sunuldu. Bu hizmette yüksek teknolojinin yanı sıra güvenlik ve mahremiyet önemli unsurlardır.

Son zamanlarda Azerbaycanda e-ticarete ilgi giderek artıyor. Bunun bir teyidi olarak 2021 yılında Azerbaycan'da e-ticaret hacminin bir önceki yıla göre %95 artarak 3.7 milyar manat olduğunu söyleyebiliriz. Azerbaycan'da e-ticareti teşvik etmek için son yıllarda alınan bir takım önlemlere rağmen, geleneksel ticareti tercih edenlerin sayısı ile e-ticarete yönelenlerin sayısı arasında hala keskin bir fark olduğu yadsınmaz. Çoğu e-ticaret alıcısı, yerel e-ticaret platformlarından ziyade tanınmış yabancı e-ticaret platformlarından sipariş verir. Bu nedenle, ülkede iç pazarın geliştirilmesi için son zamanlarda e-ticaretin KDV'den muaf tutulması konusunda tartışmalar yapılıyor.

2021 istatistiklerine göre küresel perakende satış hacminin yaklaşık 25 trilyon dolar hacminde olduğu, yaklaşık olarak ülkeler arası satılan her 5 üründen 1'inin e-ticaret aracılığı ile yapıldığı görülmektedir. 2021 istatistiklerine göre Azerbaycan, UNCTAD B2C e-ticaret endeksinde 144 ülke arasında 68. sırada yer alıyor. Küresel e-ticaret, 2021'de yaklaşık 4,3 trilyon dolardan 2024'te 6,4 trilyon dolara ulaşacak. Azerbaycan'da e-ticaretin büyüme hızı yılda yaklaşık iki kat artmasına rağmen, perakende ticaret cirosundaki payı yüzde 0,4-0,5 iken, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa ülkelerinde bu rakam yüzde 10-15'e ulaşıyor.

Şekil 2. Yıllara göre dünyadaki e-ticaret hacmi ve büyüme hızı. **Kaynak:** TRADE.GOV. 2022

İnternet kullanımının mevcut seviyesinde, küresel trendlere göre Azerbaycan'da perakende satışlarda e-ticaretin payı yaklaşık %10 civarındadır. Bu hacmin daha da artması için e-ticaret altyapısının genişletilmesi, e-ticaret platformları için minimum güvenlik gereksinimlerinin belirlenmesi ve yerleşik olmayan vergi mükellefleri için vergi mekanizmasının iyileştirilmesi ve diğer teknik detaylar daha da geliştirilmelidir (Rahmanov, vd, 2018).

Azerbaycan'da Elektronik Ticaret Kanunu 2005 yılında kabul edilmiş olmasına rağmen, bu alandaki ilk göstergeler ancak 2008 yılında kendini göstermeye başlamıştır. Bunun ana nedenlerinden biri, çevrimiçi bir ödeme sisteminin olmamasıydı. GoldenPay sistemini hayata geçiren ilk ulusal online ödeme sistemi hesab.az internet ödeme portalı 2008 yılında hayata geçirilmiştir. Aynı zamanda "million.az" web sitesi üzerinden e-ödeme hizmetleri verilmektedir. Ayrıca Azerbaycan'da birçok şirket "GoldenPay" sistemini kullanmaktadır. Şu anda her iki portal da ağ pazarlama, ödeme kartları, e-cüzdanlar, mobil ve sabit hat Telefon, kamu hizmetleri, kablolu TV, bankacılık, sigorta, e-mağaza vb. için ödeme yapmak mümkündür. Ayrıca son zamanlarda e-manat ve e-para gibi elektronik ödeme hizmetleri de tüketicilere sunulmaktadır. İnternet kullanıcılarının sayısının artırılması, banka kartlarının sayısının artırılması, KDV çekme portalı üzerinden ödenen KDV'nin çevrimiçi nakit ödemelerden daha yüksek bir faiz oranıyla iade edilmesi, nakit dışı ödemeleri teşvik edecek önlemler, devlet programının önceliklerinden biridir. İnternet Azerbaycan'da e-ticaret yoluyla ticaret yapmaya meyilli çok sayıda genç arttırdım. Aynı zamanda komşu ülkelerin para birimlerinin özellikle Azerbaycan manatı karşısında değer kaybetmesi, Türkiye'den gelen elektronik siparişlerin hacmini ve bu hizmeti yapan şirket sayısını artırmıştır. Tüm ülke için tek bir e-ödeme alanı ihtiyacı dikkate alınarak, Azerbaycan'da Toplu Ödemeler için Merkezi Bilgi Sistemi kurulmuştur.

5 Sonuç

Bilgi çağı olarak adlandırılan çağımız, bilgiye her an erişmenin zeminini ve fırsatını oluşturmaktadır. Çünkü bilgi toplumunun oluşmasını sağlayan temel faktör, bilginin bir zenginlik kaynağı olması ve bilginin bir güç kaynağı olarak kullanılmasıdır. Teknolojik gelişmenin bilgi toplumu üzerindeki etkisi sonucunda küresel ekonomide önemli değişimler ortaya çıkmaktadır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızlı gelişimi, elektronik ortamda ticari faaliyetler için gerekli bilgilere daha hızlı erişim için koşullar yaratarak insanların hayatını kolaylaştırmaktadır. Alışveriş yapmanın en hızlı ve pratik yolu online alışveriş olması artık tartışılmaz.

E-ticaret, gelişmekte olan ülkelerin kaynaklarını daha verimli kullanmalarını sağlayan önemli bir araçtır. Gelişmekte olan ülkeler için bu fırsatları değerlendirmek, e-ticaretin önündeki kurumsal ve yasal engellerin kaldırılmasına ve ülkede e-ticaretin teşvik edilmesine bağlıdır. Gelişmiş ülkeler e-ticaret verileri açısından gelişmekte olan ülkelerin önündedir. Bu avantajı sürdürmek için acil gerekli alt yapı yatırımları yapılmalıdır.

Güvenlik endişeleri ve satın alma süreciyle ilgili bilgisizlik, insanların online alışveriş yapmasını engelliyor. E-ticaret siteleri, kullanıcıları memnun ve güvende tutmak için e-temsil, çağrı merkezi ve geri bildirim gibi hizmetler sunar.

E-ticaret siteleri oldukça geniş bir ürün yelpazesine sahiptir. Ürünler birçok kategoride tüketicilere sunulmaktadır. Aynı zamanda devlet kurumları da kamu hizmetlerini internet üzerinden sunarak kamu hizmetlerinin hızını ve kalitesini artırmaktadır. Özellikle, bazı devlet kurumları bazı hizmet programlarını İnternet üzerinden yönetmek istediğinden, hem bilgisayar sistemleri hem de uygulamalar gelişmektedir.

Ülkelerin internet altyapısını geliştirmeleri, internetin başta eğitim kurumları olmak üzere ekonomide ve toplumda yaygınlaşması, maliyetlerin düşürülmesi, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının artırılması, verimliliklerinin artırılması ve maliyetlerin düşürülmesine yönelik politika ve stratejiler geliştirmeleri gerekmektedir. Bilgiye dayalı ekonomik sektörler desteklenmeli her türlü teşvik ve ekonomik destek paketleri ile sektör cazip duruma ulaştırılmalıdır (İbrahimova, 2021).

Dijital ekonominin oluşmasını ve gelişmesini sağlamak, bu alandaki modern gereksinimleri karşılayan etkin bir düzenleyici mekanizmanın oluşturulmasını gerektirmektedir. E-hizmet sunumu ve nakit dışı işlemlere yönelik e-ödeme altyapısı daha geniş kitlelere yaygınlaştırılmalı, e-ödeme katılımcılarının ulusal ödeme sistemi altyapısına entegrasyonu artırılmalı ve dijital hızlı uyum sağlanmalıdır. Dijital ekonomide ticaretin tüm aşamalarının elektronikleştirilmesi, şeffaflık için koşullar yaratmakta, bu alanda vergi kontrolünü güçlendirmekte ve “gizli” ekonomiyi engellemektedir. Dünya uygulamasında, çok sayıda müşterinin elektronik ödeme sistemine geçişini sağlamaya yönelik teşviklerin yanı sıra, nakit ödemelerde belirli bir limit belirlenerek sınırlandırılması, sadece ödeme yapılırken kartla ve ya onlayn ödemeler gibi ödemelerde çeşitli teşvik yöntemleri kullanılmaktadır.

Kaynakça

- İbrahimova, K. (2021): Azerbaycanda informasiya kommunikasiya texnologiyalarının reqemsal iqtisadiyyatın inkişafında ve formalaşmasında tesiri. *Journal of Baku Engineering University*, 5(2) 136-144.
- Kantarcı, Ö., Özalp, M., Sezginsoy, C., Özaşkın, O., & Cavlak, C. (2014). Dijitalleşen dünyada ekonominin itici gücü: E-ticaret. <https://www.tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/9675-dijitallesen-dunyanin-itici-gucu-e-ticaret>
- Machlup, F. (2014). *Knowledge: Its creation, distribution and economic significance, Volume III: The economics of information and human capital* (Vol. 781). Princeton university press.
- Muradov, B. (2022). *Azerbaycan İqtisadiyyatı*. Şerq-Qerb neşriyyatı, Bakü, Azerbaycan.
- Rahmanov, F., Suleymanov, E., & İbrahimova, K. (2019). Azerbaycanda dövlət xidmet keyfiyyətinin yüksəldilmesində elektron hökumət innovativ texnologiyalarından istifadənin inkişafı. In *Azərbayca'nın innovativ inkişafında mühəndisliyin rolu: hədəflər və perspektivlər Beynəlxalq Konfransı*. Bakü, Azerbaycan.
- Suleymanov, E., & İbrahimova, K. (2018, November). Elektron ticarətin Azərbycanda inkişaf perspektivləri (Perspectives of E-Commerce Development in Azerbaijan). In *1st International Science and Engineering Conference in Baku, Azerbaijan* (pp. 29-30).
- <https://www.trade.gov/ecommerce-sales-size-forecast .2022>
- <https://www.ceicdata.com/en/azerbaijan/telecommunication/az-internet-users-individuals--of-population>.